

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ДКС Центр

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Ефективна економіка № 6, 2017

УДК 339.92:[339.13:061.1ЄС:004](477)

Н. Ю. Коровайченко,

к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин

Київського національного торговельно-економічного університету

ПЕРЕДУМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

N. Y. Korovaichenko,

Ph.D., Associate Professor of International Economic Relations Department

of Kyiv National University of Trade and Economics

PRECONDITIONS FOR UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE DIGITAL SINGLE MARKET OF EUROPEAN UNION

Стаття присвячена визначенню передумов інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС з точки зору відповідності реалій вітчизняного ринку цифрових технологій інтеграційним пріоритетам. В статті проаналізовано засади та механізм формування, а також фактичні досягнення зі створення Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу, проаналізовано основні принципи «цифровізації» України, визначені програмою «Цифровий порядок денний» – 2020, визначено тенденції формування українського ринку цифрових технологій, здійснено порівняння окремих показників його розвитку із відповідними показниками країн ЄС, виявлено ступінь розбіжності між вказаними принципами та тенденціями, окреслено напрями вжиття заходів для вирішення завдання «цифровізації» України та створення сприятливих умов для співпраці із країнами Європейського Союзу у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій та майбутньої інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС.

The article is devoted to the definition of preconditions integration of Ukraine into a single digital market EU in accordance with the realities of the domestic market digital integration priorities. The article analyzes the principles and mechanism of formation and actual achievements to create a single digital market European Union general principles "digitalization" of Ukraine, by the program "Digital Agenda" - 2020, identified trends in the development of Ukrainian market of digital technologies, comparison of individual indicators its development of appropriate indicators of the EU countries, revealed the degree of difference between these principles and trends, directions outlined measures to solve the problem

"digitalization "Ukraine and creation of favorable conditions for cooperation with the European Union in the field of information and communications technology and future integration into the EU single digital market.

Ключові слова: *інтеграція, цифровий ринок, «цифровізація», інформаційно-телекомунікаційні технології.*

Keywords: *integration, digital market, "digitalization" information and telecommunication technologies.*

Постановка проблеми. В умовах інтенсифікації співпраці з ЄС, після запровадження Угоди про Асоціацію, набуває важливості питання не тільки ущільнення торговельних та інвестиційних зв'язків, а й конвергенції вітчизняного цифрового простору із європейським. Для адекватної оцінки відповідності докладених зусиль та отриманих результатів необхідний моніторинг тенденцій, що виникають у цій галузі та оцінка перспектив досягнення поставлених цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади інформаційного суспільства викладені у роботах таких зарубіжних авторів як Д. Белл, М. Кастельс, Т.Стоуньєр, Е. Тоффлер та інших. Проблема розвитку цифрової економіки та формування цифрового ринку присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних науковців як Д. Вільямс [1], Н. Калюжна [2] Л. Кіт [3], С. Коляденко [4], К. Ладиченко [5], Б. Мартенс [6], та інших. В той же час багато аспектів взаємодії реальної та цифрової економіки залишаються не дослідженими.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення передумов інтеграції українського цифрового ринку до Єдиного цифрового ринку ЄС.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні уряди країн ЄС працюють над створенням Єдиного цифрового ринку (Digital Single Market), метою якого є зняття бар'єрів і створення єдиних правил для вільного поширення онлайн-послуг. Єдиний цифровий ринок включає цифровий маркетинг, електронну комерцію та телекомунікації. Він є частиною Цифрового порядку денного для Європи 2020. Європейською комісією розроблено Стратегію формування Єдиного цифрового ринку, яка містить три основні напрями: спрощення он-лайн доступу до товарів і послуг, створення сприятливих умов для розвитку цифрових мереж та надання цифрових послуг, сприяння зростанню цифрової економіки ЄС. Інструментами реалізації цієї стратегії передбачено реформування законодавства з авторського права, перегляд норм регулювання аудіовізуальних медіа та телекомунікаційного сектору, скасування територіальних обмежень, розширення транскордонної електронної торгівлі та розбудову економіки знань. Одним з вагомих досягнень реалізації цієї стратегії є скасування оплати за роумінг між країнами ЄС з 15 червня 2017 року.

Передбачається, що Єдиний європейський цифровий ринок стане одним з найбільших ринків світу для он-лайн бізнесу. Так за оцінками Європейської комісії витрати на купівлі он-лайн у 2016 році тільки у Великобританії склали 153 млрд. євро, а у США – 363 млрд. євро. Сьогодні обсяги реалізації продукції он-лайн у ЄС оцінюються близько 500 млрд. євро, і очікується подвоєння цього числа до 2020 року, у випадку якщо процес формування Єдиного європейського цифрового ринку проходитиме успішно [7]. Повністю сформований та безперебійно функціонуючий Єдиний цифровий ринок принесе дохід у 415 млрд. євро щорічно у економіку ЄС. Крім того Єдиний цифровий ринок пропонує можливості не тільки для бізнесу, а й для громадян, звісно якщо вони мають відповідні навички роботи із цифровими пристроями. Розширене використання цифрових технологій може поліпшити доступ населення до інформації та культури, спростити пошук роботи, сприяти формуванню сучасного відкритого уряду [8].

Стратегія формування Єдиного цифрового ринку була затверджена 6 травня 2015 року і включає 16 ініціатив, які здійснювались Комісією до січня 2017 року. У травні 2017 року Європейська комісія опублікувала проміжний звіт з імплементації Стратегії, в якому зазначаються досягнення в цьому напрямі та наводиться план подальших дій. Серед них передбачається до травня 2018 року сформувати новий єдиний комплекс правил ЄС щодо захисту даних та приватності у електронних мережах. До 2020 року країни-члени ЄС мають узгодити використання високоякісних смуг частот діапазону 700

МГц. Це дозволить функціонувати мережам 5G і створити нові види послуг, таких як дистанційні медичні послуги, дистанційне керування автотранспортом, створення «смарт-міст». До травня 2018 року передбачено створення спільного законодавства країн ЄС з кібербезпеки [9].

Таким чином, необхідність узгодження засад функціонування українського цифрового ринку з наведеними вище стратегічними напрямками є нагальною. Інакше внаслідок реалізації досить масштабних цілей в рамках ЄС у відносно короткий термін існує загроза того, що Україна залишиться «за бортом» Єдиного цифрового ринку ЄС. Певні кроки для уникнення такої ситуації уже зроблено.

З метою розвитку та розповсюдження українських цифрових технологій спільно Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та експертами з приватних компаній розроблено проект «Цифровий порядок денний – 2020», який визначає основні принципи, за якими Україна має розвиватися у цифровому просторі і за якими має розбудовувати цифрову економіку до 2020 року. Цілі порядку денного перекликаються з основними засадами Стратегії формування Єдиного цифрового ринку, зокрема: стимулювати економіку та залучати інвестиції робити «цифрові» технології доступними; створити нові можливості для реалізації людського капіталу, розвитку інноваційних, креативних та «цифрових» індустрій та бізнесу. В документі сформульовано основні принципи «цифровізації» України, які мають забезпечити реалізацію перерахованих цілей [10]. Аналіз відповідності вказаних принципів реаліям українського цифрового ринку свідчить про наступне.

Принцип №1. «Цифровізація» України має забезпечувати кожному громадянину рівні можливості доступу до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [10].

Слід зазначити, що на сьогоднішній день доступ громадян до вказаних послуг є досить нерівномірним. Так, за даними 2016 року рівень забезпеченості населення доступом до мережі Інтернет у сільській місцевості у розрахунку на 100 мешканців суттєво відстає від аналогічного показника у містах (табл. 1).

Таблиця 1.
Абоненти Інтернет за регіонами у 2016 р.

Регіони	Кількість абонентів, тис.			Кількість користувачів Інтернет у розрахунку на 100 мешканців		
	Усього	у місті	у сільській місцевості	Усього	у місті	у сільській місцевості
Україна	16723	16277	446	39,10851	55,02	3,39
області						
Вінницька	598,2	575,6	22,6	37,3	70,8	2,9
Волинська	338,2	328,3	9,9	32,4	60,2	2,0
Дніпропетровська	1015,8	1001,2	14,6	31,2	36,8	2,7
Житомирська	460,2	443,6	16,6	36,9	60,5	3,2
Закарпатська	296,4	282,1	14,3	23,5	60,4	1,8
Запорізька	608,9	592,5	16,4	34,7	43,8	4,1
Івано-Франківська	324,1	302,1	22	23,4	50,0	2,8
Київська	723,2	704,2	19	41,7	65,3	2,9
Кіровоградська	222,2	218,6	3,6	22,8	35,7	1,0
Львівська	1094,1	1049,6	44,5	43,2	67,9	4,5
Миколаївська	506,7	501,4	5,3	43,7	63,4	1,4
Одеська	2267,7	2219,5	48,2	94,9	98,9	6,1
Полтавська	389,8	358,8	31	27,1	40,2	5,7
Рівненська	326,3	305,5	20,8	28,1	55,2	3,4
Сумська	282,2	276,9	5,3	25,3	36,3	1,5
Тернопільська	259,7	238,1	21,6	24,4	50,1	3,7

Харківська	953,5	944,6	8,9	35,1	43,1	1,7
Херсонська	283,5	269,9	13,6	26,7	41,5	3,3
Хмельницька	351,3	343,7	7,6	27,1	47,1	1,3
Черкаська	477,4	467	10,4	38,4	66,1	1,9
Чернівецька	205	188,7	16,3	22,5	48,2	3,1
Чернігівська	438,5	428,9	9,6	42,0	63,5	2,6

Розраховано за даними [9; 12]

Крім того, у регіональному розрізі в цілому спостерігається нерівномірність доступу до глобальної мережі. Найнижчий рівень забезпеченості у Чернівецькій, а найкращий – у Одеській області. Найгірше забезпечені доступом до мережі Інтернет мешканці сільської місцевості Кіровоградської, Хмельницької, Миколаївської та Сумської областей, а найбільший розрив у величині цього показника для міського та сільського населення спостерігається у Вінницькій, Черкаській та Львівській областях. Така нерівномірність обумовлюється не тільки технічними проблемами, а і рівнем попиту, адже у сільській місцевості проживає переважно населення літнього віку, яке менше користується мережею Інтернет ніж молодь, концентрація якої більша у містах.

Отже, для реалізації принципу №1 порядку денного необхідна робота у двох напрямках: розробка механізмів стимулювання інтернет-провайдерів до розширення роботи на периферії та створення попиту на їхні послуги. Другий напрям може бути реалізований шляхом поширення інформації про вигоди від використання мережі Інтернет порівняно з іншими засобами зв'язку.

Співставлення показників забезпеченості населення доступом до мережі Інтернет із європейськими свідчить про наше відставання від загальноєвропейських тенденцій (табл. 2), навіть при порівнянні із «новими» країнами ЄС.

Таблиця 2.

Частка домогосподарств які мають доступ до мережі Інтернет, % до загальної кількості домогосподарств країни

Країна	Частка домогосподарств які мають доступ до мережі Інтернет, %
Болгарія	53,7
Хорватія	64,6
Чеська Республіка	72,6
Естонія	80,3
Угорщина	71,5
Латвія	71,6
Литва	64,7
Польща	71,9
Румунія	58,1
Словаччина	77,9
Словенія	75,6
Україна	35,6

Джерело: [13]

Середній рівень показника за вказаними країнами становить близько 70%. Найменша частка домогосподарств які мають доступ до мережі Інтернет у Болгарії (53,7%), але навіть порівняно із нею в Україні суттєве відставання за цим показником.

Водночас, на українському ринку послуг інтернет-провайдерів існують і переваги для споживачів. У більшості країн світу абонплата за послуги з надання широкосмугового інтернет-зв'язку становить від 10 до 40 дол. США. У деяких країнах,

що розвиваються пропонуються нижчі тарифи, що робить цю послугу доступнішою, зважаючи на відносно низькі рівні доходів. До країн, в яких встановлено абонплату за послуги з надання ширококутового інтернет-зв'язку нижче 10 дол. США належить також і Україна (в середньому 2,7 дол. США), разом із такими країнами як Маврикій (2,9), РФ (6,6), Іран (3,8), Бразилія (8,9) та Туреччина (8,8). Україна входить до списку топ-40 країн з найдоступнішим за ціною ширококутовим Інтернет. Аналогічно із послугами мобільного інтернет-зв'язку – в Україні їхня вартість становить менше 1% ВВП на душу населення.

Розповсюдження 3G зробило послуги мобільного інтернет-зв'язку доступними для більш широких кіл населення, які до цього могли користуватися лише технологією GPRS. У поєднанні з відносно низькою ціною на послуги, очікується, що це сприятиме покращенню доступу населення до мережі Інтернет та збільшенню значення відповідного показника у розрахунку на 100 мешканців [14].

Слід зазначити, що динаміка поширення території України інтернет-зв'язку за останні 5 років в цілому є позитивною, за винятком 2014 року, коли спостерігалось незначне скорочення кількості абонентів (-1,1% до 2013 р.). У 2016 р спостерігається найбільш значне зростання кількості абонентів (175,3% до 2015 р.) [11], що пояснюється як розвитком компаній, що надають відповідні послуги так і зростанням попиту.

Принцип №2 «Цифрового порядку денного – 2020» визначає спрямованість «цифровізації» на створення переваг (вигід) у різноманітних аспектах повсякденного життя [10]. Під такими вигодами мається на увазі віддалений доступ населення до різноманітних послуг – медичних, освітніх, юридичних, фінансових, адміністративних тощо. В цьому напрямку суттєво розвинутими є ринок фінансових послуг та електронна торгівля товарами. В інших сферах також є певні здобутки, зокрема створення в окремих містах можливості електронного запису на прийом до лікаря, до державних установ через електронну чергу тощо. Виникає необхідність у систематизації таких зусиль та проведенні єдиної кампанії з «цифровізації» цього напрямку у межах країни. В такому випадку спрощується і втілення наступного принципу №3, згідно якого «цифровізація» – це механізм (платформа) економічного зростання завдяки приросту ефективності та збільшенню продуктивності від використання цифрових технологій. В «Цифровому порядку денному» зазначається, що такий приріст є можливим лише тоді, коли ідеї, дії, ініціативи та програми, які стосуються «цифровізації», будуть повністю інтегровані в національні та регіональні стратегії і програми розвитку. Ключова мета цього принципу – досягти «цифрової» трансформації існуючих галузей економіки, сфер діяльності, їх нової якості та властивостей [10].

Наскільки зазначене є можливим показує статистика використання інформаційно-комунікаційних технологій підприємствами різних галузей за напрямками та цілями.

Напрямами використання мережі Інтернет підприємствами є переважно отримання підприємствами банківських та фінансових послуг (94% підприємств, що користуються мережею Інтернет отримують таким чином банківські послуги), отримання податкових форм в електронному вигляді та подання форм статистичної звітності (93 та 92% з усіх підприємств, що користуються мережею Інтернет). Водночас отримання адміністративних послуг все ще потребує додаткової роботи з паперами (декларування, реєстрація, запит на отримання дозволу). Порівняно невелика частка підприємств користується електронними тендерними системами для подання пропозицій (17,6%). При цьому лише близько половини (45%) підприємств, які мають доступ до мережі Інтернет мають також власний веб-сайт [15]. Отже, можна стверджувати, що на сьогоднішній день існують передумови для подальшої «цифровізації» підприємницької діяльності та розвитку послуг G2B (Government to Business).

Згідно наступних принципів Цифрового порядку денного «цифровізація» України має сприяти розвитку інформаційного суспільства, засобів масової інформації, «креативного» середовища та «креативного» ринку, а також орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, входження України в європейський і світовий ринок електронної комерції та послуг, банківської і біржової діяльності і т. д., співробітництво та взаємодію на регіональних ринках. Останнє завдання є одним із найбільш пріоритетних, оскільки дозволяє забезпечити економічне зростання України. Саме «цифровізація» повинна допомогти Україні інтегруватися з європейськими та глобальними системами, бо саме глобалізація і є результатом розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій [10].

Реалізація вказаних положень передбачає налагодження різноманітної співпраці у цифровій сфері, зокрема

інтенсифікації торгівлі телекомунікаційними послугами. Водночас існуючі тенденції свідчать про протилежне. Станом на початок 2016 року серед країн ЄС провідними партнерами в українському експорті телекомунікаційних послуг залишалися Великобританія та Німеччина. При цьому їхня частка в загальному експорті цього виду послуг незначна (0,7 та 0,1% відповідно), а динаміка є від'ємною. Так на початок 2016 року обсяг експорту телекомунікаційних послуг з України до Великобританії склав 2,59 млн. дол. США, що становить скорочення обсягу експорту за попередній рік 52%, скорочення обсягу експорту до Німеччини склало 15% [16]. Загалом скорочення експорту телекомунікаційних послуг на кінець 2016 року порівняно із 2015 склало 22% (табл. 3). Дещо оптимістичніше виглядає динаміка експорту комп'ютерних послуг за останні 2 роки досліджуваного періоду. Комп'ютерні послуги включають послуги, пов'язані з апаратним і програмним забезпеченням (зокрема з його створення), і послуги з обробки даних, отже це і є відображення українського експорту ІТ-послуг. Крім того, має місце певне відновлення експорту інформаційних послуг після значного «провалу» у 2015 році. Інформаційні послуги включають послуги інформаційних агентств (забезпечення засобів масової інформації зведенням новин, фотоматеріалами та тематичними статтями) та консультативні послуги з питань інформатизації (послуги, пов'язані з базами даних; портали пошуку веб-сторінок послуги з надання електронного контенту) [16].

Таблиця 3.

Динаміка експорту телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг, % до попереднього року

Види послуг	2012	2013	2014	2015	2016
Телекомунікаційні послуги	-3,8	17,9	14,4	-10,4	-22,1
Комп'ютерні послуги	42,4	37,9	16,1	11,2	18,4
Інформаційні послуги	37,5	85,5	-3,9	-60,2	-35,9

Розраховано за даними [16]

Імпорт телекомунікаційних послуг також скоротився на 46% [16].

На тлі вказаних тенденцій досить неоднозначно виглядає одна з цілей Цифрового порядку денного 2020 – розвинути та захопити світове лідерство щодо експорту «цифрової» продукції та послуг. З наведених даних випливає необхідність у найкоротший термі здійснити детальний аналіз причин скорочення та повільних темпів зростання обсягів експорту відповідних послуг, розробити та вжити заходи для поліпшення ситуації, що склалася.

Висновки. Прискорення консолідації цифрового ринку ЄС потребує здійснення невідкладних кроків щодо виконання завдання інтеграції України до нього. Водночас аналіз «Цифрового порядку денного 2020» та відповідних існуючих тенденцій показав наявність суттєвих розбіжностей у стратегічних принципах «цифровізації» та реаліях українського цифрового ринку. Зокрема, Україна суттєво відстає навіть від «нових» країн-членів ЄС-28 за показником забезпеченості доступу до мережі Інтернет домашніх господарств, існує великий розрив між рівнями такої забезпеченості міського та сільського населення, а також у регіональному розрізі, спробам впровадження цифрових технологій у інші сфери послуг бракує системності, а показники обсягів експорту телекомунікаційних та інформаційних послуг демонструють від'ємну динаміку. Отже досягнення цілей, закладених у «Цифровому порядку денному 2020» потребує вжиття заходів щодо усунення вказаних невідповідностей. Напрямами подальших досліджень є розроблення рекомендацій щодо заходів, спрямованих на врегулювання зазначених питань, а також дослідження інших передумов інтеграції України до цифрового ринку ЄС, зокрема можливостей приведення у відповідність українських стандартів у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій до європейських, підвищення рівня кібербезпеки та впровадження електронного врядування.

Література.

1. Williams D. The Digital Economy [Електронний ресурс] / D. Williams, C. D'Souza, // Bank of Canada Review. – 2017. – P. 5-18– Режим доступу до ресурсу: <http://www.bankofcanada.ca/wp-content/uploads/2017/05/boc-review-spring17-dsouza.pdf>.
2. Kalyuzhna N. G. Analyzing Ukraine's ranking in major international knowledge economy indexes [Електронний ресурс] / Kalyuzhna // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_14/economic_14_1.pdf#page=16.

3. Кіт Л. З. Еволюція мережевої економіки / Л. З. Кіт // Вісник Хмельницького національного університету. – Економічні науки. – 2014. – № 3. – Т. 2. – С. 187-194.
4. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі / Менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2016. - № 6 - С.105-110.
5. Ладиченко К. І. Сучасні тенденції розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних послуг [Електронний ресурс] / Ладиченко К. І., Тронько В. В. // Ефективна економіка. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3830.
6. Martens B. Consumer Benefits from the EU Digital Single Market: Evidence from Household Appliances Markets [Електронний ресурс] / B. Martens, N. Duch-Brown // Institute for Prospective Technological Studies Digital Economy Working Paper No. 2014/03. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2446964> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2446964>.
7. Irish Online Economy Report 2016 [Електронний ресурс] //). Dublin, Ireland: Wolfgang Digital. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.wolfgangdigital.com>.
8. Digital Single Market: Commission calls for swift adoption of key proposals and maps out challenges ahead [Електронний ресурс] // European Commission - Press Releases. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1232_en.
9. Digital Single Market [Електронний ресурс] // European Commission. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/shaping-digital-single-market>.
10. «Цифровий порядок денний» – 2020 [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://uccs.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
11. Стан і розвиток зв'язку України за 2016 рік. Статистичний бюлетень. – Київ: Державна служба статистики України, 2017. – С. 23-24
12. Чисельність постійного населення за окремими віковими групами по регіонах (за оцінкою) на 1 січня 2016 року. // Демографічний щорічник "Населення України за 2015 рік" / – Київ: Державна служба статистики України, 2016. - С. 31–33.
- 13 Core indicators on access to, and use of, ICT by households and individuals [Електронний ресурс] // United Nations Statistics Division. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://data.un.org/DocumentData.aspx?id=374>.
- 14 Measuring the Information Society Report 2016 [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/publications/mis2016.aspx>.
15. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах. Статистичний бюлетень. – Київ: Державна служба статистики України, 2016. – С 21-24.
16. Ukraine.Communication Services [Електронний ресурс] // WTO trade in services database. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://i-tip.wto.org/services/ChartResults.aspx>

References.

1. Williams, D. and D'Souza, C. (2017), "The Digital Economy", *Bank of Canada Review*, [Online], available at: <http://www.bankofcanada.ca/wp-content/uploads/2017/05/boc-review-spring17-dsouza.pdf> (Accessed 10 May 2017).
2. Kalyuzhna, N. G. (2015), "Analyzing Ukraine's ranking in major international knowledge economy indexes", *Naukovy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, [Online], available at: Режим доступу до ресурсу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_14/economic_14_1.pdf#page=16 (Accessed 10 May 2017).
3. Kit, L.Z. (2014), "Evolution of Network Economy", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 1, vol.2, pp. 187-194.
4. Kolyadenko, S. V. (2016), "Digital economy: background and stages of development in Ukraine and abroad", *Menedzhment: aktual'ni pytannya nauky i praktyky*, no. 6, pp. 105-110.
5. Ladychenko, K. I. and Tron'ko, V. V. (2015), "Current trends of the world market of information and communication services", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 2, available at: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3830. (Accessed 14 May 2017).

6. Martens, B. and Duch-Brown, N. (2014), “Consumer Benefits from the EU Digital Single Market: Evidence from Household Appliances Markets”, *Institute for Prospective Technological Studies Digital Economy Working Paper*, [Online], no. 2014/03, available at: <https://ssrn.com/abstract=2446964> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2446964> (Accessed 16 May 2017).
7. “Irish Online Economy Report 2016”, (2017), *Dublin, Ireland: Wolfgang Digital*, [Online], available at: <http://www.wolfgangdigital.com> (Accessed 16 May 2017).
8. “Digital Single Market: Commission calls for swift adoption of key proposals and maps out challenges ahead” (2017), *European Commission - Press Releases*, [Online], available at: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1232_en (Accessed 16 May 2017).
9. “Digital Single Market” (2015), *European Commission*, [Online], available at: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/shaping-digital-single-market> (Accessed 16 May 2017).
10. “Digital agenda – 2020” (2016), [Online], available at: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (Accessed 16 May 2017).
11. “*Stan i rozvytok zv'yazku Ukrayiny za 2016 rik*” (2017), [Status and development of communication Ukraine for 2016.], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny, – Kyiv, Ukraine, pp. 23-24
12. “The resident population by selected age groups by region (estimated) on January 1, 2016” (2017), *Demografichnyy shchorichnyk "Naseleण्या Ukrayiny za 2015 rik*” [Demographic yearbook "Population by 2015 Ukraine"], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny, – Kyiv, Ukraine, pp. 31–33.
- 13 “Core indicators on access to, and use of, ICT by households and individuals” (2017), *United Nations Statistics Division*, [Online], available at: <http://data.un.org/DocumentData.aspx?id=374> (Accessed 16 May 2017).
- 14 “Measuring the Information Society Report 2016”, (2017), [Online], available at: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/publications/mis2016.aspx> (Accessed 16 May 2017).
15. *Vykorystannya informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy na pidpryyemstvakh* (2016), [The use of ICT in enterprises], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny, – Kyiv, Ukraine, pp. 21-24.
16. *Ukraine.Communication Services* , (2017), [Online], available at: <http://i-tip.wto.org/services/ChartResults.aspx> (Accessed 16 May 2017).

Стаття надійшла до редакції 18.06.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Брошу